

Ключевые слова: экономическая мощь предприятия, производственная мощность, экономический потенциал, экономическая добавленная стоимость, моделирование экономической мощи, учетно-информационная система

MODELLING OF ENTERPRISE'S ECONOMIC POWER AND PROCESSES OF ITS CHANGES

T. I. Dziuba

Abstract. The article describes methodical approaches to modeling the economic power of an enterprise with the allocation of peculiarities inherent in the process of its modeling.

Keywords: economic power, economic potential, enterprise power, value added, accounting and information system

УДК 657.1

АНАЛІЗ НЕОБОРОТНИХ АКТИВІВ У НАФТОГАЗОВІЙ ПРОМИСЛОВОСТІ

Є. В. КАЛЮГА, доктор економічних наук,
професор кафедри обліку та оподаткування
**Національний університет біоресурсів
і природокористування України**
E-mail: kalygae@ukr.net

Анотація. Нафтогазова промисловість України здійснює повний цикл операцій із розвідки та розробки нафтогазових родовищ, експлуатаційного та розвідувального буріння, транспортування та зберігання нафти і газу, постачання природного і скрапленого газу споживачам. У бухгалтерському обліку «НАК «Нафтогаз України» для відображення у фінансовій звітності інформації щодо основних засобів використовується модель переоцінки, тобто обліковуються об'єкти за переоціненою сумою, яка є його справедливою вартістю за мінусом будь-якої накопиченої амортизації та подальших накопичених збитків від зменшення корисності.

Фінансова звітність складається на підставі принципу історичної вартості, за виключенням основних засобів, які оцінюються за переоціненою вартістю. Історична вартість визначається на підставі справедливої вартості, компенсації, сплаченої в обмін на товари та послуги. Справедлива вартість розраховується як ціна, отримана за продаж активу або сплачена за передачу зобов'язання у звичайній

операції між учасниками ринку на дату оцінки, незалежно від того, чи підлягає ця ціна безпосередньому спостереженню або оцінці із використанням іншої методики.

Оцінка окремих складових необоротних активів в обліку «Нафтогаз України» в основному відповідає вимогам міжнародної практики.

Ключові слова: бухгалтерський облік, необоротні активи, основні засоби, первісна вартість основних засобів, справедлива вартість, міжнародні стандарти бухгалтерського обліку, фінансова звітність

Актуальність. Євроінтеграційний розвиток України та підписання Угоди про асоціацію з ЄС висунув нові вимоги до уніфікації, прозорості та застосування в практичній роботі міжнародних стандартів фінансової звітності. Відповідно це сприятиме розв'язанню проблем між вітчизняними підприємствами іноземними контрагентами при налагодженні ділових контрактів, переходу на єдину методологію ведення бухгалтерського обліку і співставленості показників фінансової звітності.

У процесі господарювання підприємства для виробництва продукції, виконання робіт чи надання послуг, а також для цілей управління використовують необоротні активи, які складають значну частину їх капіталу. Особливо це стосується нафтогазових підприємств, де в загальній структурі капіталу частка необоротних активів може сягати більше половини, тому об'єктивний облік необоротних активів є важливим для забезпечення ефективного управління процесами господарської діяльності.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Суттєвий внесок у розвиток організації та методології обліку необоротних активів внесли: А. А. Белоусов, М. Т. Білуха, Ф. Ф. Бутинець, М. І. Бондар, О. П. Гаценко, О. О. Горошанська, С. Ф. Голов, А. Ф. Гуменюк, З.- М. В. Задорожний, М. М. Зюкова, Я. Д. Крупка, В. І. Леонтьєва, М. Р. Лучко, Л. Г. Семеген, В. П. Карєв, В. К. Орлова, В. М. Пархоменко С. В. Хома та інші вітчизняні й зарубіжні вчені-економісти. Отримані протягом багатьох років результати теоретичних і практичних розробок із проблем удосконалення обліку необоротних активів мають велике значення для розвитку теорії бухгалтерського обліку. Однак на даний час ще існує багато невирішених питань в межах цієї проблеми.

Мета дослідження – вивчити, розкрити зміст та структуру необоротних активів підприємств нафтогазового комплексу з урахуванням завдань управління господарськими процесами та виокремлення специфічних особливостей необоротних активів як найважливішої складової капіталу. У зв'язку з цим поставлені наступні завдання: визначити склад та проаналізувати структуру необоротних активів підприємств нафтогазової промисловості; виділити особливості їх оцінки при формуванні інформації для фінансової звітності.

Матеріали і методи дослідження. Під час проведення дослідження використано загальнонаукові та спеціальні методи дослідження, зокрема: історичний, індуктивний, дедуктивний (при розкритті сутності

понять і систематизації наукових поглядів у контексті досліджуваної тематики); метод порівняння, узагальнення, систематизації та синтезу (при дослідженні основних засобів у складі необоротних активів); структурно-логічного аналізу, порівняння та узагальнення вимог національних та міжнародних стандартів обліку та чинного законодавства.

Методологічною та інформаційною основою дослідження стали наукові праці вітчизняних та зарубіжних вчених з бухгалтерського обліку, матеріали періодичних видань, нормативно-правові акти України, в тому числі національні стандарти бухгалтерського обліку, міжнародні стандарти фінансової звітності, дані звітності підприємств нафтогазового комплексу України за 2017 – 2018 рр.

Результати дослідження та їх обговорення. Нафтогазова промисловість України сьогодні представлена найбільшою групою компаній України ПАТ «Національна акціонерна компанія «Нафтогаз України» (надалі «Нафтогаз України»), яка разом із дочірніми підприємствами є вертикально інтегрованою нафтогазовою компанією, здійснює повний цикл операцій із розвідки та розробки нафтогазових родовищ, експлуатаційного та розвідувального буріння, транспортування та зберігання нафти і газу, постачання природного і скрапленого газу споживачам. Компанія утримує частки у різних підприємствах, які формують національну систему із виробництва, переробки, постачання, розподілу, оптової та роздрібною торгівлі, транспортування і зберігання природного газу, газового конденсату та нафти. Компанія провадить свою господарську діяльність та володіє виробничими потужностями в Україні.

Економіка «Нафтогаз України» переорієнтовувалась на ринок Європейського Союзу («ЄС»), що стало результатом підписаної Угоди про асоціацію з ЄС у січні 2016 року, яка створила Поглиблену та всеосяжну зону вільної торгівлі («ПВЗВТ»). За цією угодою Україна зобов'язалась гармонізувати із 1 січня 2017 року свої правила, норми та стандарти торгівлі та ведення бухгалтерського обліку з відповідними положеннями ЄС.

«Нафтогаз України» видобуває 96,5 % нафти і 97 % газу в Україні, зайнятість у роботі групи компаній склала 1 % від усього працездатного населення України та вона володіє близько 3,5 % основних засобів усієї промисловості [1].

У 2018 році необоротні активи в «Нафтогаз України» займали 86 % в сукупних активах підприємства, з них 94 % – основні засоби.

За результатами проведеного дослідження, у складі необоротних активів рахуються (табл. 1): основні засоби, довгострокові фінансові інвестиції: які обліковуються за методом участі в капіталі інших підприємств; інші фінансові інвестиції; довгострокова дебіторська заборгованість; відстрочені податкові активи та інші необоротні активи.

Проведений аналіз свідчить, що у структурі необоротних активів «Нафтогаз України» станом на 01.01.2018 року порівняно з 01.01.2017 роком зменшились основні засоби за первісною вартістю, відповідно їх знос і знецінення та довгострокова дебіторська заборгованість. У той же час збільшилися: довгострокові фінансові інвестиції, які обліковуються за

методом участі в капіталі інших підприємств на 33993632 млн грн., відповідно відстрочені податкові активи –1904454 млн грн. та інші необоротні активи –1574245 млн грн.

1. Структура необоротних активів «Нафтогаз України»* станом на 01.01.2017 та 01.01.2018 рр. млн грн.

Статті необоротних активів	Код строки Балансу	Значення на, млн. грн.		Відхилення абсолютне, млн. грн.
		01.01.2017	01.01.2018	
Основні засоби	1010	589 099	502 842	-86257
первісна вартість	1011	780 164	596 638	-183526
знос та знецінення	1012	(191 065)	(93 796)	-97269
Інвестиційна нерухомість	1015	-	-	-
Довгострокові біологічні активи	1020	-	-	-
Довгострокові фінансові інвестиції: які обліковуються за методом участі в капіталі інших підприємств	1030	413 980 172	447 973 804	33993632
інші фінансові інвестиції	1035	103 257	103 257	-
Довгострокова дебіторська заборгованість	1040	5 017 854	4 780 607	-237247
Відстрочені податкові активи	1045	725 546	2 630 000	1904454
Інші необоротні активи	1090	1 477 497	3 051 742	1574245
у тому числі передплата з податку на прибуток	1090 (а)		1 317 274	1 317 274

* Джерело: сформовано на основі [1].

Таким чином, структура необоротних активів відображає особливості нафтогазової галузі промисловості України. Вартість основних засобів «Нафтогаз України» за 2017 рік за господарськими сегментами структурована таким чином, що найбільшу їх частку зосереджено у системі транспортування та розподілу природного газу – майже 48 %, для зберігання природного газу – 34 %, виробництво та продаж природного газу – 12 %, а решта припадає на господарську діяльність пов'язану з нафтою: виробництвота транспортування сирої нафти і газового конденсату.

Для нафтогазової галузі характерними є велика частка машин та обладнання в структурі основних засобів – до 20 %, при цьому трубопроводи і супутнє обладнання складає 38 %, а нафтогазовидобувні активи – до 14 %, буферний газ, бурове і розвідувальне обладнання та інші основні засоби – відповідно по 1 %. Таке співвідношення пояснюється значними капітальними інвестиціями, які необхідні для розвитку нафтової і газової промисловості, та відносно значними розмірами основних засобів, які припадають на одну гривню готової продукції, порівняно з іншими галузями промисловості України. Згідно облікової політики «Нафтогаз України» під час обліку і відображення у фінансовій звітності інформації щодо основних засобів використовує модель переоцінки, тобто після визнання

активом, об'єкт основних засобів (справедливу вартість якого можна достовірно оцінити) обліковують за переоціненою сумою, яка є його справедливою вартістю на дату переоцінки за мінусом будь-якої накопиченої амортизації та подальших накопичених збитків від зменшення корисності. Переоцінки проводяться з достатньою регулярністю, так щоб балансова вартість суттєво не відрізнялася від тієї, що була б визначена із застосуванням справедливої вартості на кінець звітного періоду.

Довгострокові фінансові інвестиції включають інвестиції, які обліковуються за методом участі в капіталі, вкладення в дочірні підприємства та в спільну діяльність, інші довгострокові фінансові інвестиції. До інших - належать усі інші фінансові вкладення, які можуть бути об'єктами інвестування: облігації, вкладення в корпоративні права підприємств, які не належать до вище наведених тощо. Так, у складі необоротних активів «Нафтогаз України» обліковуються інвестиції в дочірні та асоційовані підприємства (табл.2).

2. Довгострокові фінансові інвестиції ПАТ «НАК «Нафтогаз України» на 01.01.2017 та 01.01.2018 рр., млн грн.*

Показник	Значення		Абсолютне відхилення
	01.01.2017 р.	01.01.2018 р.	
Інвестиції у дочірні підприємства	4 132,1	447 1,2	339,1
Інвестиції в асоційовані підприємства	77,2	85,7	8,5
Інші інвестиції	10,2	10,2	-
<i>Всього</i>	4140 ,8	4480, 8	340,0

* Джерело: сформовано на основі [1].

Інвестиції в дочірні підприємства включають дочірні компанії та компанії, частка власності в яких становить 50 % і більше, та на які материнське підприємство має значний вплив в управлінні господарською діяльністю та приймає ризики у зв'язку з цим.

Асоційованим називається підприємство, на яке материнське підприємство має істотний вплив, а спільним, якщо є угода про спільну діяльність, за якою сторони, які володіють спільним контролем у такій спільній діяльності, мають права на чисті активи частки спільної діяльності. Спільний контроль являє собою узгоджений на основі договору розподіл контролю над спільною діяльністю, який існує лише тоді, коли рішення стосовно значущої діяльності вимагають одноголосної згоди сторін.

Інвестиції в асоційовані підприємства обліковуються із використанням методу участі в капіталі з відображенням відповідної частки материнського підприємства у чистому прибутку чи збитку дочірніх та асоційованих підприємств у Звіті про фінансові результати. Інвестиція групи в асоційоване підприємство включає гудвіл, визначений на момент придбання, за вирахуванням будь-якого накопиченого збитку від зменшення корисності.

В облікову політику асоційованих підприємств за необхідності вносять зміни для забезпечення їхньої відповідності із політикою, прийня-

тою материнським підприємством, а сукупні зміни після придбання коригуються за рахунок балансової вартості інвестиції.

Якщо частка групи у збитках асоційованого підприємства дорівнює або перевищує її частку у цьому асоційованому підприємстві, включно з будь-якою іншою незабезпеченою дебіторською заборгованістю, материнське підприємство не визнає подальших збитків, за виключенням випадків, коли вона має зобов'язання зробити виплати від імені цього асоційованого підприємства. Нереалізовані прибутки від операцій між материнським підприємством та його асоційованими підприємствами при складанні консолідованої звітності виключаються повністю.

Фінансова звітність підготовлена на підставі принципу історичної вартості, за виключенням основних засобів, які оцінюються за переоціненою вартістю. Історична вартість зазвичай визначається на основі справедливої вартості, компенсації, сплаченої в обмін на товари та послуги. Справедлива вартість розраховується як ціна, яка була б отримана за продаж активу або сплачена за передачу зобов'язання у звичайній операції між учасниками ринку на дату оцінки, незалежно від того, чи підлягає ця ціна безпосередньому спостереженню або оцінці із використанням іншої методики.

Висновки і перспективи Таким чином, для цілей управління необоротними активами необхідно мати достовірну та оперативну інформацію про їх стан, яку можливо отримати в системі бухгалтерського обліку. Аналіз складу необоротних активів підприємств нафтогазової промисловості свідчить про особливість їх структури, яка є наслідком умов діяльності підприємств галузі. Оцінка окремих складових необоротних активів в обліку «Нафтогаз України» в основному відповідає вимогам Міжнародних стандартів бухгалтерського обліку та Міжнародних стандартів фінансової звітності, однак визначення справедливої вартості основних засобів на даний час залишається проблемою, яка потребує окремого дослідження.

Список використаних джерел

1. За даними фінансової звітності ПАТ «НАК «Нафтогаз України» // База даних «Фінансова звітність» URL: http://www.naftogaz.com/files/Zvity/Naftogas_16fs_Consolidated_UKR.pdf. (дата звернення: 01.09.2017).
2. МСБО 40 «Інвестиційна нерухомість»: Стандарт, Міжнародний документ від 01.01.2012. // База даних «Законодавство України» / ВР України. URL: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/929_026. (дата звернення: 09.09.2017).

References

1. PAT «NAK «NaftohazUkrayiny» (2017). Baza danykh «Finansova zvitnist» URL: http://www.naftogaz.com/files/Zvity/Naftogas_16fs
2. MSBO 40 «Investytsiyna nerukhomist»: Mizhnarodnyy Standart (2012). Baza danykh «Zakonodavstvo Ukrayiny» / VR Ukrayiny. URL: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/929_026

АНАЛИЗ НЕОБОРОТНЫХ АКТИВОВ У НЕФТОГАЗОВОЙ ПРОМЫШЛЕННОСТИ

Е. В. Калюга

Аннотация. Нефтегазовая промышленность Украины осуществляет полный цикл операций по разведке и разработке ископаемых, эксплуатационного и разведывательного бурения, транспортировке и сохранению нефти и газа, поставки природного и скрепленного газа потребителям. В бухгалтерском учете «Нефтегаз Украины» для отражения в финансовой отчетности информации относительно основных средств использует модель переоценки, то есть учитываются объекты по переоцененной сумме, которая является его справедливой стоимостью за вычетом какой-либо накопительной амортизации и дальнейших накопительных убытков от уменьшения полезности.

Финансовая отчетность составляется на основе принципа исторической стоимости, за исключением основных средств, которые оцениваются по переоцененной стоимости. Историческая стоимость определяется на основании справедливой стоимости, компенсации, оплаченной в обмен на товары и услуги. Справедливая стоимость рассчитывается как цена, полученная от продажи актива или уплаченная за передачу обязательств в обычной операции между участниками рынка на дату оценки, независимо от того, подлежит ли эта цена непосредственному наблюдению или оценке с использованием другой методики.

Оценка отдельных составных необоротных активов в учете «Нефтегаз Украины» в основном соответствует требованиям международной практики.

Ключевые слова: бухгалтерский учет, необоротные активы, основные средства, первоначальная стоимость основных средств, справедливая стоимость, международные стандарты бухгалтерского учета, финансовая отчетность

ANALYSIS OF NON-CURRENT ASSETS IN OIL AND GAS INDUSTRY

Ye. V. Kaluga

Abstract. Ukraine's oil and gas industry carries out a full range of operations on exploration and development of oil and gas fields, exploitation and exploration drilling, transportation and storage of oil and gas, supply of natural and liquefied natural gas to consumers. Naftogaz of Ukraine in the accounting for the presentation of financial information on fixed assets, the revaluation model is used, that is, objects are recorded at a revalued amount, which is its fair value less any accumulated depreciation and subsequent accumulated impairment losses.

Financial statements are based on the historical cost basis, except for property, plant and equipment valued at revalued amounts. Historical value is determined on the basis of fair value, compensation paid in exchange for goods and services. Fair value is calculated as the price received for the sale of an asset or paid for the transfer of a liability in the ordinary course of business between market participants at the valuation date, regardless of whether the price is directly observable or measured using another method.

The assessment of certain components of non-current assets in the accounting of "Naftogaz of Ukraine" basically meets the requirements of international practice.

Keywords: *accounting, non-current assets, fixed assets, initial cost of fixed assets, fair value, international accounting standards, financial statements*

УДК 351.82

GOVERNMENT REGULATIONS OF FOREIGN ECONOMIC ACTIVITY IN UKRAINE: CURRENT SITUATION AND WAYS FOR IMPROVEMENT

D.O. KYRYLIUK, PhD, Senior Lecturer,

O.F. KYRYLIUK, PhD, Associate Professor,

Y.V. KLYMENKO, bachelor in management

National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine

E-mail: kyryliuk.d.o@nubip.edu.ua

Abstract. *In the article it's made an evaluation of current situation of government regulation of foreign economic activity in Ukraine. It's defined that integration processes in the world became one of the most important factor, which identifies development of world economy. Practical including country into world trade is due to economic cooperation, the key role played by foreign economic activity. In Ukraine foreign economic activity is based on combining of economics (custom-tariff) and administrative (non-tariff) methods of regulations of foreign economic activity. It's found out that Ukrainian agriculture are developed lower that in developed countries in the world and in the EU. Main problems lie in the lack of competitiveness of products and their non-compliance with international standards of quality and safety, dominating the structure of exports of products with a low level of processing. It is analyzed dynamics of foreign economic trade in agriculture, defined that the biggest share in agricultural export structure is plant products, main export categories are sunflower oil, corn, barley, soybean, honey, wheat and rye. In the export structure of animal products, main share belongs to poultry products. It is explained main spheres and ways for improvement of government regulations of foreign economic activity in agriculture.*

Key words: *foreign economic activity, government regulations, export, tariff and non-tariff ways of custom regulation of foreign economics activity.*